

УДК 343.14

М.С. НАБРУСКО, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ДЛЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ЦЬОГО ВИДУ

Ключові слова: криміналістична характеристика, торгівля людьми, злочин, розслідування, методика

Відповідно до ст.3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю, забезпечення й утвердження права на які є головним обов'язком держави. Разом з тим, торгівля людьми як у світі, так і в Україні є поширеним злочином, об'єктом якого є суспільні відносини, які забезпечують особисту волю людини.

Зважаючи на суспільну небезпеку зазначених злочинів, міжнародна спільнота приділяє багато уваги боротьбі з ними, про свідчить низка міжнародних правових актів (Загальна декларація прав людини (1948 р.), Конвенція про заборону торгівлі людьми та експлуатації проституції третіми особами (1949 р.), Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини (1950 р.), Додаткова Конвенція про скасування рабства, работоргівлі й інститутів та звичаїв, подібних до рабства (1956 р.), Протокол про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дівчатами, і покарання за неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000 р.) та ін.). Відповідно до цих міжнародно-правових актів та у зв'язку з необхідністю посилення боротьби з торгівлею людьми в Україні ст.149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини» Кримінального кодексу України Законом України від 12.01.2006 р. № 3316–IV була прийнята в новій редакції [1].

Реалізація в Україні комплексу організаційно-правових заходів щодо боротьби з торгівлею людьми призвела до зниження рівня злочинності у цій сфері. Так, якщо в 2006 р. було вчинено 376 злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, у 2007 р. – 359, у 2008 р. – 322, у 2009 р. – 279, у 2010 р. – 257, то у 2012 р. – 155, 2013 р. – 131, за 11 місяців 2014 р. обліковано 115 таких злочинів, що свідчить про певну динаміку зниження кількості зареєстрованих на території України злочинів цього виду.

Разом із тим, виходячи з результатів аналізу статистичних даних, практики виявлення, розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень про торгівлю людьми, боротьба з цим суспільно небезпечним явищем є недостатньо ефективною. На це вказують також і результати статистичних даних, відповідно до яких у 2012 р. повідомлено про підозру у 79 кримінальних провадженнях про торгівлю людьми, до суду з обвинувальним актом передано – 58, на кінець звітного періоду рішення не було прийняте у 64 кримінальних провадженнях. Протягом 11 міс. 2014 р. повідомлено про підозру у 70 кримінальних провадженнях, до суду з обвинувальним актом передано – 53, рішення не прийняте у 60 кримінальних провадженнях. Відповідно до суду передано у 2013 р. та 2014 р. (11 міс.) 44 % та 46 % кримінальних проваджень, що становить менше половини кількості облікованих у відповідних роках [2].

Як бачимо, не зважаючи на позитивні тенденції зменшення рівня злочинності у сфері торгівлі людьми, ефективність розкриття та розслідування злочинів цього виду залишається не достатньою. Однією з причин низького рівня ефективності розслідування торгівлі людьми, на наш погляд, є недостатня кількість наукових розробок криміналістичного забезпечення розслідування злочинів цього виду й, відповідно, недостатній рівень їх впровадження у практичну діяльність органів досудового розслідування.

Зазначимо, що окремі питання, пов'язані з торгівлею людьми, досліджували В. І. Борисов, Т. І. Возна, П. В. Горбасенко, О. Л. Журба,

В.О. Іваненко, В.А. Козак, Г.Л. Кохан, К.Б. Левченко, В.М. Підгородинський, Н.В. Плахотнюк, В.В. Пясковський, Д.Б. Санакоєв, О.В. Святун, Є.Д. Скулиш, Г.К. Смирнов, О.І. Хараберюш, М.П. Шруб, С.С. Яценко та інші фахівці. Проте, незважаючи на високу соціальну небезпеку злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, необхідно констатувати відсутність комплексних наукових досліджень з питань розкриття та розслідування цих злочинів відповідно до нової моделі кримінального судочинства України, визначеної КПК України 2012 р., що негативно позначається як на розвитку теоретичних засад цієї діяльності, так і на правозастосовному процесі.

Тому проблема використання криміналістичних знань на всіх етапах кримінального провадження набуває особливого значення та актуальності. Визначальним є той факт, що криміналістика виконує забезпечувальну функцію кримінального провадження, її прийнято вважати праксеологією кримінального процесу. Кримінальні процесуальні норми реалізуються лише завдяки використанню криміналістичних засобів у різних ситуаціях досудового розслідування. Саме тому, криміналістичне забезпечення розслідування, що сприяє як оптимізації процедури досудового розслідування кримінальних правопорушень та їх судового розгляду, так і подальшому удосконаленню кримінального процесуального законодавства, повинно зайняти належне місце як у практичній діяльності правоохоронних органів, так і у відповідних наукових пошуках, присвячених різним аспектам розкриття, розслідування й попередження кримінальних правопорушень. Отже, очевидно, що кримінальний процес без його криміналістичного забезпечення втрачає свою сутність, як ефективний засіб вирішення конфліктів, пов'язаних з кримінальними правопорушеннями.

Криміналістична характеристика торгівлі людьми є важливим елементом у структурі методики її розслідування. Теоретичному обґрунтуванню поняття «криміналістична характеристика злочинів», дослідженню його сутності та структури присвятили свої праці

відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Р.С. Белкін, В.К. Весельський, І.Ф. Крилов, Н.О. Колесніченко, В.О. Коновалова, Є.Д. Лукьянчиков, М.В. Салтевський, Л.А. Сергєєв, В.Ю. Шепітько, М.П. Яблоков та інші фахівці. Криміналістична характеристика злочинів досліджувалась також і у контексті торгівлі людьми П.В. Горбасенком, С.Ю. Журавльовим, Н.С. Карповим, В.П. Корж, В.В. Пясковським, Г.К. Смирновим, М.П. Шруб та іншими [3–8], проте й до сьогодні єдине розуміння науковцями структури криміналістичної характеристики злочину взагалі, й торгівлі людьми зокрема, відсутнє.

З огляду на зазначене метою статті є розкриття значення криміналістичної характеристики торгівлі людьми для методико криміналістичного забезпечення розслідування злочинів цього виду.

Перш за все, необхідно зазначити, що криміналістична характеристика є порівняно новою категорією у криміналістиці. Її виникнення традиційно відносять до середини 1960-х років, коли її вперше почали виділяти як самостійний елемент у структурі криміналістичної методики розслідування злочинів. Піонерами у розробці її сутності, ознак і значення в методиці розслідування злочинів є О.Н. Колесніченко [9, с.10–14] та Л.А. Сергєєв [10, с.4–5; 11]. Відтоді в криміналістичній науці розгорнулась активна наукова діяльність у напрямі дослідження сутності та змісту криміналістичної характеристики окремих видів злочинів. Згодом поняття криміналістичної характеристики злочинів посіло усталене місце в структурі методики розслідування окремих видів злочинів. Проте, доцільність та необхідність існування й розвитку криміналістичної характеристики як криміналістичної категорії, піддавалася й непоодинокій науковій критиці.

Так, Р.С. Белкін, І.Є. Биховський та А.В. Дулов, які до того активно розробляли досліджувану нами наукову категорію у спільній статті, в порядку постановки проблеми вказали на «гіперболізацію» деякими вченими значення криміналістичної характеристики зло-

чинів й звернули увагу на те, що найчастіше її представляють як предмет доказування при розслідуванні того чи іншого виду злочинів [12, с.57].

А.В. Дулов дійшов висновку, що слабкість такої наукової категорії, як криміналістична характеристика злочинів, пояснюється відсутністю загального визначення цього поняття; чіткого розмежування між нею та кримінально-правовим, кримінологічним поняттям злочину; вона не відповідає методологічним принципам системного і діяльнісного підходів; у досліджуваних характеристиках недостатньо уваги приділяється криміналістичним методам вивчення злочину [13, с.73]. О.М. Ларін назвав криміналістичну характеристику «підступною арифметикою» й висловив думку про недоцільність її розробки й використання у практиці розслідування [13, с.166–127]. Науковець зазначав, що кореляційні залежності між елементами криміналістичної характеристики злочину не заслуговують на увагу та вважав «усе це вірними ознаками паракриміналістики» [13, с.127].

Р.С. Белкін констатував відсутність глибоких досліджень кореляційних зв'язків й залежностей між окремими елементами криміналістичної характеристики злочинів [14, с.7]. Пізніше вчений-криміналіст схиляється до радикального рішення про відсутність доцільності існування цієї криміналістичної категорії, проте, оскільки ще остаточно не переконаний у його правильності, то залишає вибір за читачем [14, с.739].

Висловлювання Р.С. Белкіна з приводу наукової неспроможності криміналістичної характеристики викликали жваві дискусії серед науковців. Критично поставилися до думки вченого такі криміналісти, як В.П. Бахін, В.А. Журавель, Є.П. Іщенко, М.П. Яблоков та інші. Зазначені та інші фахівці-криміналісти (не без корисних для розвитку науки зауважень) дійшли висновку, що криміналістична характеристика повинна «жити», вона не фантом, але дійсно, важливо, щоб вона не перетворилася на абстрактні знання без конкретики, відірвані від судово-слідчої практики.

На наш погляд, наведені точки зору провідних учених, які негативно висловлювалися щодо доцільності та наявності практичного значення категорії «криміналістичної характеристики злочину» безперечно заслуговують на увагу. Проте, деякі висловлені міркування є дискусійними, викликають заперечення й потребують теоретичного осмислення.

Зокрема, викликає заперечення теза про те, що відсутність загального визначення криміналістичної характеристики злочинів є перешкодою до її дослідження й розробки науково обґрунтованих криміналістичних рекомендацій з її використання на практиці. З цього приводу слушним є зазначити, що дійсно, на сьогодні єдність думок щодо визначення поняття «криміналістичної характеристики злочину» відсутня. Проте, слід зауважити, що в теорії більшості юридичних наук відсутні загально визнані поняття й наукові категорії. З одного боку, це негативно впливає на стан практичної діяльності, зокрема з розкриття та розслідування злочинів, кримінального процесуального доказування тощо, оскільки різне тлумачення одного поняття не сприяє єдності правозастосування, може призвести до порушень прав та основоположних свобод людини. З іншого боку, відсутність єдності думок науковців і практиків щодо певних наукових понять та категорій є чинником, що спонукає розвиток науки, сприяє пошуку нових ідей, шляхів удосконалення категоріального апарату теорії, науки, законодавства й практики.

Необхідно також брати до уваги, що злочинність, як складне соціальне явище, досліджується багатьма соціально-правовими науками які, враховуючи характер загального об'єкту пізнання як свого безпосереднього предмету, визначають відповідну сферу об'єктивної дійсності, тобто вивчають ті параметри досліджуваного злочину, які відповідають вимогам (і є предметом дослідження) саме цих наук.

Так, відомо, що злочин характеризується з позицій наук кримінального права (кримінально-правова характеристика злочинів), кримінології (кримінологічна характеристика

злочинів), оперативно-розшукової діяльності (оперативно-розшукова характеристика злочинів) криміналістики (криміналістична характеристика) та інших. При цьому кримінально-правова характеристика формується на підставі аналізу ознак злочинів, які мають значення для правильної кваліфікації діяння, визначення наявності ознак складу злочину. Кримінологічна характеристика містить систематизовані відомості, які мають значення при з'ясуванні причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів і вжиттю заходів щодо їх попередження. Оперативно-розшукова характеристика розглядає ознаки злочину з позицій ефективності застосування оперативно-розшукових сил, способів і методів у боротьбі зі злочинністю.

Разом із тим, тісний зв'язок цих характеристик є беззаперечним. Так, наприклад, вже у визначенні оперативно-розшукової характеристики злочинів більшість вчених вказують на те, що вона являє собою сукупність кримінально-правових, криміналістичних, кримінологічних, психологічних та інших упорядкованих і взаємозалежних між собою ознак [15]; сукупність відомостей про стан злочинності, отриманих з офіційних джерел, у тому числі, статистичних даних, результатів соціологічних опитувань, які використовуються в кримінально-правовій, криміналістичній, кримінологічній та інших характеристиках [16, с.36].

Оперативно-розшукова характеристика злочинів визначається як система відомостей про оперативно значимі ознаки злочинів певного виду, що забезпечує уявлення про їх типові риси та особливості як об'єктів пошуку і фіксації при здійсненні ОРД, пошукові ознаки елементів складу цих злочинів, типові джерела отримання інформації про ці злочини, особливості фіксації фактичних даних про них, а також як інформаційна основа, що сприяє вибору найбільш ефективних сил, методів та засобів ОРД для здійснення пошуку і фіксації фактичних даних про злочини цього виду й розробленню науково-обґрунтованих рекомендацій з пошуку та фіксації фактичних даних про ці злочини.

Водночас оперативно-розшукову характеристику злочинів розглядають і як процес пізнання оперативно значимих ознак злочинів та фіксації його результатів, і як сукупність методів (прийомів) аналітичного пошуку з виявлення та визначення ще невідомих відомостей про оперативно значимі ознаки злочинів на основі наявних відомостей про них [17, 18].

При формуванні елементів структури криміналістичної характеристики злочину, з огляду на сутність об'єкта, який вона характеризує, необхідно враховувати і використовувати деякі істотні кримінально-правові та кримінологічні відомості про злочин – відомості понятійного і спрямовуючого характеру. Інакше така характеристика «втратила б свої правові орієнтири, що вимагають криміналістичного осмислення й опису, і була б позбавлена всякого змісту» [19, с.8].

Типова криміналістична характеристика злочинів слугує своєрідним трафаретом, який уявно немовби накладається на вихідні дані, які є в розпорядженні слідчого на певному етапі розслідування тих чи інших видів злочинів [20, с.30].

Знання криміналістичної характеристики певного виду злочину дає підстави висунути конкретні слідчі версії та обрати найбільш оптимальні методи розслідування. Ефективне розслідування торгівлі людьми залежить також від здатності слідчого виявляти та вірно оцінювати кримінально-правові ознаки вчиненого злочину, збирати та аналізувати фактичні дані, що входять до предмету доказування, від його вміння проникати у криміналістичну суть злочинної діяльності [19, с.3–13].

Отже, розслідування торгівлі людьми має ґрунтуватися не лише на практичних напрацюваннях, але й на вченні про криміналістичну характеристику, яку можна розглядати і як наукову категорію криміналістики, і як практичний інструмент розслідування [21, с.14].

Огляд та аналіз криміналістичних джерел дає підстави для висновку, що криміналістична характеристика розуміється як інформаційна модель типових ознак певного виду

(групи) злочинів [22, с.96]; система відомостей про злочин, які сприяють розкриттю та розслідуванню [23, с.688]; система особливостей виду злочинів, що мають значення для розслідування [24, с.33]; система інформації про розслідуваний злочин, що має кримінально-правове і процесуальне значення [25, с.180] тощо.

Хоча існують різні точки зору щодо поняття даної категорії, науковці єдині у тому, що криміналістична характеристика являє собою інформаційну категорію, що відображає типові властивості, ознаки та зв'язки елементів, притаманних певним видам (групам) злочинів, що мають криміналістичне значення для їх розслідування та попередження.

Метою криміналістичної характеристики є оптимізація процесу розкриття та розслідування злочину, тому в ній мають міститися лише ті відомості про злочин, які мають значення для організації діяльності правоохоронних органів з розкриття та розслідування і спрощують вирішення завдань судочинства [26, с.112–114].

Криміналістична характеристика злочину синтезує у собі все те типове, стійке, закономірне, що характеризує механізм усіх одиничних злочинів, що входять у досліджувану групу. Окремі відносно стійкі елементи типової криміналістичної характеристики можуть виступати в якості інформаційного підґрунтя для організації розслідування, обрання тактики проведення тих чи інших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, а пізнані вірогідно-статистичні зв'язки даних елементів – для висування загальних та приватних слідчих версій [27, с.234–236].

З метою подолання існуючих розбіжностей відносно тлумачення змісту криміналістичної характеристики злочинів, О.Н. Колесніченко і В.О. Коновалова на основі наукового аналізу різних точок зору з досліджуваного питання, а також результатів особистих наукових пошуків сформулювали низку принципів положень з цієї проблеми. По-перше, означені автори визначили, що криміналістична характеристика – це відомості про криміналістично

значущі ознаки злочинів певного виду. По-друге, це система відомостей, яка спирається на структуру складу злочину (кримінальне право) та відповідну структуру предмету доказування (кримінально-процесуальне право). По-третє, це система відомостей, яка включає дані про закономірні зв'язки статистичного характеру між ознаками злочинів певного виду. По-четверте, це система відомостей, яка слугує побудові і перевірці слідчих версій.

Саме з урахуванням цих положень О.Н. Колесніченко та В.О. Коноваловою було сформульовано визначення поняття криміналістичної характеристики як системи відомостей (інформації) про криміналістично значущі ознаки злочинів певного виду, яка відбиває закономірні зв'язки між ними і слугує побудові і перевірці слідчих версій в розслідуванні конкретних злочинів [28, с.16–20].

На підставі цього визначення можна сформулювати поняття криміналістичної характеристики торгівлі людьми як системи відомостей (знань, інформації) про криміналістично значимі ознаки торгівлі людьми, що відображає закономірні зв'язки між ними, слугує побудові й перевірці слідчих версій з метою оптимізації процесу розкриття та розслідування злочинів цього виду та ґрунтується на практиці правоохоронних органів та криміналістичних дослідженнях.

На сьогоднішні дискусійними залишаються питання про зміст та структуру криміналістичної характеристики, тобто про кількісний та якісний склад її елементів. Так, одні дослідники виділяють такі основні її елементи, як: особливості способів та слідів злочину; обстановка вчинення злочину; дані, які характеризують учасників злочину; об'єкт посягання. Більшість науковців включають до змісту криміналістичної характеристики від чотирьох-п'яти [29, с.130–131], до десяти елементів [30, с.25–26]. Здебільшого, до неї входять дані про спосіб вчинення і приховування злочину; сліди злочину (у широкому їх розумінні); особливості обстановки (умови), в якій відбувався злочин; особу злочинця; особу потерпілого від злочину; предмет злочинного посягання.

Отже, структура криміналістичної характеристики торгівлі людьми представлена в наукових джерелах таким чином: 1) характеристика особи злочинця та потерпілого; 2) особливості механізму слідоутворення; 3) спосіб вчинення злочину за джерелом [31, с.17–18]; та як: 1) спосіб вчинення злочину; 2) місце і обстановка; 3) час вчинення злочину; 4) знаряддя і засоби; 5) предмет посягання; 6) потерпіла особа; 7) особа злочинця; 8) сліди злочину (у широкому значенні) за джерелом [32, с.268–269] тощо.

Подібний стан наукових розробок у напрямку максимального розкриття змісту криміналістичної характеристики певного виду злочину з метою встановлення взаємозв'язків між її елементами заслуговує на увагу, але як слушно зазначив Є.Д. Лук'янчиков, описувати потрібно лише ті ознаки цих елементів, які мають криміналістичне значення [33, с.187].

На наш погляд, найважливішим і визначальним елементом криміналістичної характеристики будь-якого злочину є сукупність даних, що характеризують способи його підготовки, вчинення та приховування. Необхідними для дослідження в межах криміналістичної характеристики торгівлі людьми є такі її елементи, як особа злочинця, особа потерпілого й типова слідова картина.

Підсумовуючи викладене зазначимо, що подальше наукове дослідження й розробка криміналістичної характеристики торгівлі людьми має суттєве практичне значення, що виявляється у використанні її інформаційного компонента, коли співробітники органів досудового розслідування, з одного боку, мають у своєму розпорядженні узагальнену модель торгівлі людьми, а з іншого – криміналістично значимі ознаки, що мають місце в конкретному випадку виявлення та розслідування цієї категорії злочинів. Ефективність використання названої моделі зумовлена систематизацією елементів криміналістичної характеристики й існуванням між ними кореляційних зв'язків, в силу яких встановлення одних елементів дозволяє з достатньою впевненістю прогнозувати характер інших, невідомих на певний момент розслідування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України : від 05.04.2001 р., № 2341–III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2341-14>.
2. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua>.
3. Журавлев С. Ю. Торговля людьми: механизм преступной деятельности, методика расследования : научно-практическое пособие / С. Ю. Журавлев, А. М. Пигаев. – М. : Юрлитинформ, 2006. – 216 с.
4. Корж В. П. Окремі проблеми розслідування злочинів про торгівлю жінками, вчинених організованими транснаціональними групами / В. П. Корж // Право України. – 2001. – № 4. – С. 78–80.
5. Полуляхов О. В. Типові версії розслідування торгівлі людьми / О. В. Полуляхов // Вісник НУВС. – 2004. – № 25. – С. 32–37.
6. Пясковський В. В. Методика розслідування торгівлі людьми: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / В. В. Пясковський. – Київ, 2004. – 225 с.
7. Смирнов Г. К. Методика расследования торговли людьми: проблемы теории и практики : автореф. дис. на соискание ученой степени докт. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Г. К. Смирнов. – М., 2008. – 29 с.
8. Шруб М. П. Теоретические и прикладные аспекты расследования преступлений в сфере торговли людьми с целью сексуальной эксплуатации : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / М.П. Шруб. – Минск, 2006. – 22 с.
9. Колесниченко А. Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений : автореф. дис. на соискание ученой степени докт. юрид. наук : спец. 12.00.09 / А. Н. Колесниченко. – Харьков, 1967. – 28 с.
10. Сергеев Л. А. Расследование и предупреждение хищений, совершаемых при производстве строительных работ : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. на-

ук : спец. 12.00.09 / Л. А. Сергеев. – М., 1966. – 16 с.

11. Сергеев Л. А. Сущность и значение криминалистической характеристики преступлений: руководство для следователей / Л. А. Сергеев. – М. : Юрид. лит., 1971. – 438 с.

12. Белкин Р. Модное увлечение или новое слово в науке? (Еще раз о криминалистической характеристике преступления) / Р. Белкин, И. Быховский, А. Дулов // Известия. – М., 1987. – С. 56–58.

13. Дулов А. В. Основы расследования объектов криминалистики / А. В. Дулов // Криминалистика : учеб. пособ. – Мн. : НКФ «Экоперспектива», 1996. – С. 72–74.

14. Белкин Р. С. Понятие, ставшее «криминалистическим пережитком» / Р. С. Белкин / Российское законодательство и юридические науки в современных условиях: состояние, проблемы, перспективы. – Тула : ТГУ, 2000. – С. 1–12.

15. Організована злочинність в Україні / за ред. Я. Ю. Кондратьєва. – Київ : НАВСУ, 1999. – 124 с.

16. Кислий А. М. Щодо визначення елементів оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері економіки, що вчиняються організованими групами / А. М. Кислий // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – № 2 (28). – С. 34–42.

17. Погорецький М. Оперативно-розшукова характеристика злочинів (сутність) / М. Погорецький, В. Шеломенцев // Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. редактори В. В. Коваленко, Є. В. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – Київ : Атіка, 2010. – Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). – С. 603–605.

18. Погорецький М. А. Оперативно-розшукове документування (документування в оперативно-розшуковій діяльності, оперативне документування) / М. Погорецький, В. Шеломенцев // Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. редактори: В. В. Коваленко, Є. В. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – Київ : Атіка, 2010. –

Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). – С. 611–613.

19. Яблоков Н. П. Криминалистическая характеристика преступлений как составная часть общей теории криминалистической теории / Н. П. Яблоков // Вестник МГУ. Сер.: Право. – 2000. – № 2. – С. 3–13.

20. Каневский Л. Л. Дискуссионные проблемы сущности типовой криминалистической характеристики преступлений и ее использование в процессе расследования / Л. Л. Каневский // Вестник криминалистики. – 2002. – № 1 (3). – С. 24–31.

21. Бахин В. П. Криминалистическая методика : лекция / В. П. Бахин. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 1999. – 26 с.

22. Герасимов И. Ф. Криминалистические характеристики преступлений в методике расследования / И. Ф. Герасимов // Методика расследования преступления. Общие положения : материалы науч.-практ. конф. (г. Одесса, ноябрь 1976 г.) / редкол.: Н. А. Селиванов, В. Г. Танасевич, А. А. Эйман, В. Е. Эминов. – М. : Наука, 1976. – С. 95–97.

23. Криминалистика : учебник для вузов / Т. В. Аверьянова и др. ; ред. Р. С. Белкин. – М. : Норма: Инфра-М, 1999. – 990 с.

24. Крылов И. Ф. Криминалистическая характеристика и ее место в системе науки криминалистики и в вузовской программе / И. Ф. Крылов // Криминалистическая характеристика преступлений : сб. науч. трудов. – М. : Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разраб. мер предупр. прест. прокуратуры СССР, 1984. – С. 32–34.

25. Андреев И. С. Криминалистика : учебное пособие / И. С. Андреев, Г. И. Грамович, Н. И. Порубов. – М. : Высш.шк., 1997. – 365 с.

26. Весельський В. К. Криміналістична характеристика злочинів / В. К. Весельський // Право України. – 2001. – № 5. – С. 112–114.

27. Ермолович В. Ф. Криминалистическая характеристика преступлений / В. Ф. Ермолович. – Минск, 2001. – 259 с.

28. Колесниченко А. Н. Криминалистическая характеристика преступлений : учеб. по-

собоє / А. Н. Колесниченко, В. Е. Коновалова. – Харків : Юрид. ин-т, 1985. – 92 с.

29. Салтевський М. В. Криміналістика: навч.-довідк. посібник / М. В. Салтевський. – Київ : Правник, 1996. – 159 с.

30. Васильев А. Н. О криминалистической классификации преступлений / А. Н. Васильев // Методика расследования преступлений. Общие положения : материалы науч.-практ. конф. (г. Одесса, ноябрь 1976 г.). – М. : Наука, 1976. – С. 25–26.

31. Пяковський В. В. Методика розслідування торгівлі людьми: дис. ... кандидата

юрид. наук : 12.00.09 / В. В. Пяковський. – Київ, 2004. – 225 с.

32. Карпов Н. С. Криміналістична характеристика торгівлі людьми / Н. С. Карпов // Університетські наукові записки. – 2005. – № 3 (15). – С. 268–273.

33. Лукьянчиков Е. Д. О соотношении криминалистической и оперативно-тактической характеристик преступления / Е. Д. Лукьянчиков // Вісник ЛАВС МВС ім. 10-річчя незалежності України. – 2003. – № 2. – С. 185–193.

Набруско М. С. Значення криміналістичної характеристики торгівлі людьми для розслідування злочинів цього виду / М. С. Набруско // Форум права. – 2014. – № 4. – С. 216–223 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_4_39.pdf

Висвітлюється питання щодо значення криміналістичної характеристики торгівлі людьми для методики криміналістичного забезпечення розслідування злочинів цього виду. Досліджено історичні аспекти становлення правової категорії «криміналістична характеристика». Визначено види криміналістичної характеристики та їх правове значення при розслідуванні кримінальних правопорушень. Особливу увагу, автором статті приділено висвітленню оперативно-розшукової характеристики.

***

Набруско М.С. Значение криминалистической характеристики торговли людьми для расследования преступлений данного вида

Освещается вопрос о значении криминалистической характеристики торговли людьми для методики криминалистического обеспечения расследования преступлений данного вида. Исследованы исторические аспекты становления правовой категории «криминалистическая характеристика». Определены виды криминалистической характеристики и их правовое значение при расследовании уголовных преступлений. Особое внимание, автором статьи уделено освещению оперативно-розыскной характеристики.

***

Nabrusko M.S. The Value of Criminological Characteristics of Human Trafficking for Providing Investigation of Crimes of This Type

The article highlights the issue of the value of criminological characteristics of human trafficking for providing methodological forensic investigation of crimes of this type. It was studied historical aspects of establishing a legal category «criminological characteristics». The types of Criminological characteristics and their legal significance in the investigation of criminal offenses were fined. Particular attention is given to the author of articles highlighting operational characteristics.